

tus van een geslacht'. Het lijkt mij moeilijker in enkele zinnen méér te beweren dat níét slaat op de situatie in ons vaderland.

In het Jaarboek Monumentenzorg voor 1998 ligt de nadruk overal op een materie die in de catalogus feitelijk alleen aan de orde komt in het eerst inleidende hoofdstuk: de problemen die heden ten dage verbonden zijn aan het behoud en het beheer van historische buitenplaatsen. De eigenaars komen aan het woord in wat men 'case studies' zou kunnen noemen betreffende diverse bezittingen, zoals Schoonheten, het Huis ten Donck en De Wiersse. Carla S. Oldenburger-Ebbers analyseert boeiend en instructief de waarde van het 'historisch groen' te Beeckestijn bij Velsen met zijn verrassend goed bewaarde barokke en romantische elementen. Dorothee Koper-Mosterd behandelt de geschiedenis van de tuinen van Middachten vanaf 1899, toen Hugo Poortman opdracht kreeg een restauratieplan te maken. Carla Scheffer beschrijft hoe Wassenaar zich na 1900 ontwikkelde van 'buitenplaatsenlandschap' tot villadorp. Marieke Kuipers verhaalt hoe 'Dordwijk' te Dubbeldam onder 'modern beheer' als buitenplaats een ware wedergeboorte beleefde. Eloy Koldewey behandelt een onderwerp dat in de literatuur tot nu toeweinig aandacht heeft gekregen maar toch uit cultuurhistorisch oogpunt van niet gering belang is: van elders verplaatste interieurs en interieuronderdelen in Nederlandse kastelen en buitenplaatsen. Een beroemd voorbeeld is de uit Delft afkomstige schouw van Bollina en Van Bourscheit (wiens naam hier om een voor mij duistere redenen gespeld wordt met een 'd' aan het eind) die men thans op Twickel kan bewonderen.

Diederick van Asbeck zet op overtuigende wijze uiteen waarom het behoud van historische buitenplaatsen in hoge mate afhankelijk is van 'continuïteit van het familiegebruik'. Een reeks stuk voor stuk leesbare en, zoals onze voorouders zouden hebben geschreven, 'zaakrijke' bijdragen, wordt afgesloten met de tekst van de rede die Ronald de Leeuw, hoofd-directeur van het Rijksmuseum, bij de opening van de tentoonstelling in Den Bosch hield. Zij is aangekondigd als een feestrede. Maar door haar te kwalificeren als een gele-

genheidstoespraak en niet meer dan dat, zou men de spreker onrecht doen. De Leeuw definieert scherp de status quaestionis en geeft een heldere typering van wat juist eigen is aan de Nederlandse buitenplaats.

Ook dit boek is uitstekend geïllustreerd, gedeeltelijk in kleur. De onderschriften bij sommige illustraties stellen de lezer overigens voor raadsels. Met 'een historische buitenplaats' (p. 89) of 'een nieuwe buitenplaats' (p. 94) doet men niet zoveel. Misschien een subtiele verwijzing naar de woorden van Ronald de Leeuw: 'Natuurlijk blijven er geheimen die de eigenaars zelfs in het kader van deze presentatie hebben verkozen niet prijs te geven'?

Ph.M. Bosscher

RIDDERSCHAP VAN FRYSLÂN

Met zekere trots zullen enige Nederlandse edellieden de laatste aflevering van het *Nederland's Adelsboek* ter hand hebben genomen. Nu was het openbaar en duidelijk dat er weer een Friese ridderschap bestaat. Goed 114 jaar moest Friesland het zonder stellen. Dat kwam, omdat in 1885 een handjevol leden het besluit nam om de Ridderschap van Friesland op te heffen, voor die tijd een logische beslissing. Immers, na de grondwetswijziging van 1848 – doorgevoerd in 1850 – had de ridderschap geen staatkundige functie meer, een functie die was begonnen met de inhuldiging van Willem I als Soeverein Vorst, later Koning, der Nederlanden.

Vóór 1795 kende het gewest Friesland geen ridderschap. Weliswaar werd daar per grietenij een afgevaardigde namens de edelen naar de landdag gezonden, maar deze hoefde zelf geen edelman te zijn. Ook het gewest Stad en Lande (Groningen) kende geen ridderschap. In de overige gewesten van de Republiek hadden de edelen via hun ridderschap zeggenschap in het gewestelijk bestuur. De toelatingseisen waren verschillend.

In de zeventiende en achttiende eeuw behoorde men in Friesland tot de adel door gewoonterecht. Dat gold niet alleen voor Friezen; er was ook ruimte voor edellieden van buiten het gewest, zoals de Schwartzbergs, de Rengersen, etc.

Na het herkrijgen van de onafhankelijkheid werden reeds in 1814 regels over de adel vastgesteld. Nu kwamen die van het centrale gezag, de Soevereine Vorst. Ook de ridderschappen kregen weer hun aandeel in het bestuur van de verschillende provincies. Zij kregen het recht om, tezamen met de steden en de landelijke stand, de Provinciale Staten te kiezen en daarmee indirect ook de leden van de Tweede Kamer. De Koning benoemde daarop een groot aantal personen in de ridderschappen. Daar waar geen ridderschap was, zoals in Zeeland en Friesland, werden personen erkend als edele van die provincie. Niet alleen leden van de aloude adellijke families werden als zodanig erkend, maar er werden daarnaast ook leden van patricische families verheven in de adelstand.

Al spoedig, in 1816, kwam men tot de oprichting van een Zeeuwse ridderschap. In Friesland duurde het echter langer. Daar heerste een afwijkende bestuursinrichting, resultaat van de invloed van een viertal Friese edelen. Deze 'pressiegroep' heeft zich erg ingespannen voor de herinvoering van een aantal bestuursvormen met de daarbij behorende tradities uit de periode van de Republiek. Ondanks hun verzet moest in 1825 deze 'status aparte' worden opgegeven. Toen ook kwam een Ridderschap van Friesland van de grond.

Nog geen 25 jaar bleef dit staatsrechtelijke instituut bestaan. In 1849 vergaderde zij voor het laatst. Evenals in andere provincies bleef de ridderschap echter wel voortleven, al daalde allengs de belangstelling. Een zevental leden van de Ridderschap van Friesland constateerde in 1885 dat voortbestaan verder niet zinvol was en men besloot tot opheffing. De bezittingen, waaronder het archief, werden overgedragen aan het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde. Thans zijn de archivalia ondergebracht bij het Ryksargyf in Fryslân.

In januari 1998 kwamen zestien nazaten uit de oude Friese adellijke families bijeen op Epemastate in Ijsbrechtum. Daar werd van gedachten gewisseld over een eventuele heroprichting van de Friese ridderschap. Ondanks dat de meeste aanwezigen niet meer in Friesland woonden, waren zij erg geboeid door hun Friese 'roots' en de rol die hun

familie in die provincie had gespeeld. Daartoe zal het boek van Yme Kuiper, *Adel in Friesland 1780-1880* (Groningen, 1993) zeker hebben bijgedragen. Enige maanden later, op 23 april 1998, was de heroprichting een feit. De nieuwe ridderschap heeft zich tot doel gesteld de historische banden die tussen de families van vele leden hebben bestaan, in stand te houden. Bovendien wil men de band tussen de leden onderling versterken alsmede zowel immateriële als materiële hulp bieden op humanitair en cultureel gebied. Het lidmaatschap staat open voor meerderjarige Nederlanders die tot de Nederlandse adel behoren en lid zijn van een geslacht dat vóór 1852 in de Ridderschap van Friesland was benoemd of toegelaten, of op het ogenblik van intrede sedert twee jaar in Friesland woonachtig zijn. Ook kent de nieuwe vereniging buitengewone leden: de útfanhûzer¹.

Jhr. A.J. Gevers

1 Dit artikel is gebaseerd op een publicatie van de voorzitter van de Ridderschap van Fryslân, Jhr. C. van Eysinga, in: *Fryslân IV* (1998), nr. 4.

OVER PSEUDO-NEDERIGHEID

Een persoonlijke reflectie

Tijdens de laatste Lourdespelgrimage begin mei jongstleden vroeg ik mij af waarom de Nederlandse Maltezer ridders, in tegenstelling tot hun buitenlandse collegae, niet herkenbaar zijn door het dragen van het orde-teken als bâton op het werkuniform. Een medebroeder meende te weten dat de oorzaak hierin gelegen was dat zulks door de afdeling Nederland tot nog toe beschouwd werd – inmiddels schijnt men er anders over te gaan denken – als het tentoonspreiden van discriminerend onderscheid tussen ridderlijke en niet-ridderlijke helpers. Het motief voor het niet dragen van die bâton zou dus in wezen zijn: de christelijke nederigheid. Deze speciale vorm van nederigheid vindt men, naar mijn waarneming, zo niet uitsluitend, dan toch vooral, in Nederland. Persoonlijk heb ik echter voor deze vorm van nederigheid nooit veel gevoeld. Heb ik dan minachting voor de deugd van nederigheid als zodanig? Geenszins. Een van de weinige teksten die ik